

ДОСВІД ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В ШВЕЦІЇ

*Скрипка Андрій Васильович , ст. гр. ЕН-141
Науковий керівник: викладач вищої категорії,
викладач-методист.,
Соломко Н.О.
ВП НУБіП України
Ніжинський агротехнічний коледж*

За останні кілька десятиліть у багатьох країнах відбулися масштабні реформи у сфері державного управління. З'явилися нові підходи в організації діяльності органів державної влади, державна служба почала орієнтуватися на високий рівень та ефективність у задоволенні потреб суспільства, актуалізувалися процеси самоорганізації громадян тощо. Не випадково важливою складовою при цьому є децентралізація влади, яка часто є специфічною для конкретної політико-адміністративної системи. Тож перш ніж перейти до розгляду особливостей децентралізації у Швеції, спробуємо окреслити основні підходи до трактування цього поняття.

У політологічній літературі та літературі з державного управління здебільшого використовується адміністративно-управлінський підхід до тлумачення децентралізації, в основу якого покладено делегування повноважень та відповідальності “згори донизу”. Свідченням цього є визначення, яке взяте зі енциклопедичного словника з державного управління: “децентралізація – це процес передачі частини функцій та повно- важень вищими рівнями управління нижчим” (мається на увазі від центральних органів влади до місцевих органів та органів місцевого самоврядування).

Серед причин децентралізації влади вчені виділяють – політичні (зміни в підходах до здійснення політики, за яких розширювалася роль місцевих громад та органів місцевого самоуправління), глобальні (зміни в технологіях управління та глобальна інтеграція). Рівень децентралізації залежить від загальної політичної кон'юнктури, авторитетності політичних сил, людських і фінансових ресурсів, якими володіє місцева влада.

Децентралізація у владі та управлінні не може існувати поза державою. Вона проводиться з ініціативи та під контролем центральної влади. Децентралізація також неможлива, якщо місцева влада слабка, обмежена у своїх діях та проводить лише політику центральної влади.

Демократичне реформування системи державного управління можливе лише в разі надання реальної влади на місцях у всіх сферах здійснення політики. Наразі в кожній країні існують специфічні причини, форми децентралізації, унікальним є перебіг та еволюція відносин між центральною і місцевою владою. Не стали винятком і скандинавські країни.

Серед загальних ознак, які притаманні цій групі країн, можна назвати сильну центральну владу, дещо слабшу владу на регіональному рівні та доволі високий рівень місцевої автономії. Для моделі місцевого самоврядування скандинавських країн характерні аспекти функціональності і участі, тобто до політичного процесу залучена не тільки держава, а й нижні рівні управління, тобто впроваджена система з горизонтальним управлінням, в якій кожен територіальний рівень має власні повноваження та відповідальність, які не перетинаються з вищими рівнями.

Швеція, як і інші країни регіону, не уникнула необхідності реформування місцевого управління, яке відбулося в кілька етапів свого розвитку. На кожному з них проводилися чергові реформи адміністративно-територіального устрою, внаслідок яких місцева влада ставала ближчою до людей, і це забезпечило гідний рівень життя всіх громадян країни.

Раніше в країні існувало понад 2 тис. комун з невеликою чисельністю населення. Вони відчували дефіцит фінансових ресурсів і не могли ефективно відповідати на тогочасні виклики. Тож були прийняті законодавчі зміни, у результаті яких кількість комун зменшилася. Крім змін у територіальному устрої, проводилися й інші реформи. Зокрема, починаючи з 1970-х рр., за словами Ж. Чендлера, відбувся перехід від самоврядування з ознаками прямої демократії до сучасної функціональної репрезентативної системи. Передусім реформи орієнтувалися на досвід Великобританії, для

якої характерні агентські відносини з широкою автономією між рівнями управління, запровадження ринкових відносин у сферу публічних послуг тощо.

Згодом Швеція змогла знайти оптимальну модель розвитку, яка дає змогу структурам місцевої влади проводити спільну для всієї країни урядову політику й забезпечувати загальнодержавні та місцеві інтереси, не обмежуючи місцеву ініціативу та впроваджуючи ефективне місцеве урядування в населених пунктах. За формою державного устрою Швеція – унітарна держава, за формою правління – конституційна монархія. Державний апарат у Швеції доволі не численний – близько 17% державних службовців працює в центральних органах влади, 23% – на регіональному рівні, у той час як більшість соціальних послуг у Швеції надають муніципальні утворення, де задіяна майже 60% державних службовців.

Виконавча влада в державі належить Кабінету Міністрів, який формується парламентом (риксдагом). Адміністративно-територіальний поділ у країні включає 21 лен (регіональний рівень), кожен з яких поділяється на комуни, інакше кажучи, муніципалітети (місцевий рівень), загальна кількість яких – 290.

На рівні держави питання місцевого управління вирішує парламент, уряд, спеціалізовані державні агентства. При цьому, якщо до компетенції держави входять питання охорони громадського порядку, оборони, будівництва доріг національного рівня тощо, то основний обсяг питань місцевого значення перебуває в межах компетенції органів місцевого самоврядування, в основу діяльності яких покладено принцип субсидіарності. Так, шведські комуни мають два види повноважень: загальної компетенції у межах закону про місцеве управління і ті, що надаються спеціальним законодавством. До першого типу відносять повноваження, які стосуються життя населення і не входять до вищезазначеного переліку загальнодержавних (громадський транспорт, культурний розвиток, організація дозвілля громадян, благоустрій територій, використання земель тощо). До другого типу – повноваження, які

передаються для вирішення з регіонального рівня на місцевий. Вони стосуються соціального забезпечення, аварійних служб, охорони навколишнього середовища та ін.

Основним джерелом доходу муніципальних утворень у Швеції є податки, ставки для яких визначають органи місцевого самоврядування, в той час як держава встановлює лише їх межі. При цьому видаткова частина бюджету, наприклад, окремої комуни, покривається за рахунок податків у межах цієї самої комуни. Таким чином, зменшується бюджетна залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Крім податкових надходжень, місцеве самоврядування підтримується через державні субсидії, дотації для вирівнювання фінансових показників або реалізації певних завдань. Джерелами фінансування також є місцеві позики, кошти, які сплачують громадяни за послуги, тощо. З 1995 р. у Швеції діє система фінансового вирівнювання доходів комун на основі таких критеріїв, як частка населення, що працює, рівень доходів населення, його вікова структура, господарська структура та ін. Така система фінансового вирівнювання є однією з форм державної підтримки місцевого самоврядування і полягає в забезпеченні однакового бюджетного показника муніципальних утворень. Це зумовлено необхідністю надання населенню, яке проживає на їх територіях, однакового обсягу послуг незалежно від доходів та іншими факторами окремої самоврядної одиниці.

Як бачимо, державне управління в Швеції доволі децентралізоване. На органи самоврядування покладається відповідальність за вирішення великої кількості важливих соціальних завдань. Тож виникає питання забезпечення прав громадян та загального контролю. Так, громадяни у Швеції мають право в судовому порядку оскаржити рішення муніципалітету, якщо воно якимось чином порушує їхні права, звертаючись до адміністративного суду або до парламентського омбудсмена. Кожен платник податків може ознайомитися зі статтями витрат коштів із місцевого бюджету,

а всі перевірки стосовно діяльності органів місцевого самоврядування здійснюються аудиторами, які визначаються зборами уповноважених з громадян муніципального утворення. Таким чином, усі перелічені інструменти є необхідними і достатніми для демократичного контролю за діяльністю органів самоврядування з боку як держави, так і громади

Список використаної літератури:

1. Волман Х. Деволюція и децентрализація власти в Европе – сравнительная перспектива [Електронний ресурс] / Х. Волман. – Режим доступа : <http://dialogs.org.ua/ru/cross/page11536.html>
2. Децентрализація українських регіонів за шведським рецептом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dw.com/uk/децентрализація-українських-регіонів-за-шведським-рецептом/a-18071714>
3. Коліушко І. Страх втратити владу і страх її взяти [Електронний ресурс] / І. Коліушко. – Режим доступу : <http://pravo.org.ua/ua/news/5734->
4. Линьов К. Сутність та співвідношення централізації та децентрализації у державних ієрархіях / К. Линьов // Актуальні проблеми державного управління: наук. зб. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2003. – Вип. 3(15). – С. 179–190.